

BANC DEL SUD

EL CAMÍ DE L'AUTONOMIA FINANCERA

RAÚL ZIBECHI

Montevideo, Uruguai

La difícil però creixent autonomia política i econòmica d'una part dels països de l'Amèrica del Sud pot donar un important salt endavant quan, a mitjans de l'any 2007, es posi en marxa el Banc del Sud. Es tracta d'una de les jugades més audaces a favor de la integració regional, que pot donar un impuls com a banc pel desenvolupament del subcontinent. D'alguna manera, el banc pot arribar a constituir-se en la institució més sòlida de la integració i en la base per despendre's de la tradicional dependència de les institucions financeres del Nord.

Pas a pas

La proposta inicial va correspondre al president veneçolà Hugo Chávez. En els fets, va ser també el primer en retirar el seu país del Fons Monetari Internacional (FMI). El primer pas va ser llançar el repte. Això ho van fer conjuntament Chávez i el president argentí Néstor Kirchner el 21 de febrer del 2007 a Puerto Ordaz (Veneçuela), quan es va posar en funcionament el primer pou d'exploració de cru per part de les empreses estatals Energía Argentina S. A. (Enarsa) i Petróleos de Venezuela S. A. (PDVSA).

La proposta és crear una institució que serveixi per finançar, de manera més ràpida, efectiva i de manera més independent que no pas amb d'altres bancs de foment, els projectes regionals de desenvolupament. Fins ara existeixen dos bancs regionals. El Fons Financer pel Desenvolupament de la Conca del Plata (Fonplata), integrat per l'Argentina, Bolívia, Brasil, Paraguai i l'Uruguai, que té actius per només 410 milions de dòlars. L'altre és la Corporació Andina de Foment (CAF) que compta amb 10.500 milions per a inversions en infraestructura. Ambdós estan relacionats amb les grans institucions financeres globals, el Banc Mundial i l'FMI, i empenen els mateixos criteris.

Durant la Reunió Anual de Governadors del Banc Interamericà de Desenvolupament, realitzada el març del 2007 a Guatemala, els ministres d'Economia d'Argentina i Veneçuela van avançar en la recerca de definicions tècniques i en els objectius de la institució que s'ha de crear. A començaments d'abril

representants de sis països (Argentina, Brasil, Bolívia, Paraguai, Equador i Veneçuela) van redactar el primer esborrany de l'acta constitutiva del Banc del Sud. Es va acordar que el banc naixeria en el primer semestre del 2007, comptant amb un capital inicial no menor de 3.500 milions de dòlars, tot i que el govern veneçolà va dir que estava disposat a realitzar una aportació inicial de 7.000 milions.

Dificultats i obstacles

Com es pot observar per la llista de països compromesos en el Banc del Sud, n'hi falten dos que estan governats per partits o forces que es reivindiquen progressistes o d'esquerres: Xile i Uruguai. El primer té un Tractat de Lliure Comerç (TLC) amb els Estats Units i manté una compacta política neoliberal. El segon, tot i ser ple membre del Mercosur, té serioses divergències amb els seus veïns Brasil i Argentina. Amb el govern de Luiz Inacio Lula da Silva per raons comercials i perquè Brasília es nega a acceptar que un soci comercial signi ell sol un TLC amb els Estats Units. Amb Argentina les diferències es focalitzen en el conflicte per les plates de cel·lulosa a la riba del riu fronterer Uruguai. La veritat és que alguns països que podrien formar part de la iniciativa han decidit quedar-se'n al marge.

La segona dificultat rau en les diferències d'enfocament del Brasil. Aquest país ja compta amb un banc de desenvolupament (el Banc Nacional de Desenvolupament Econòmic i Social), i per tant no li caldria que es creés un nou organisme financer regional. A aquesta nova estructura el Brasil hi hauria d'aportar potser més diners dels que en podria rebre, ja que el BNDS disposa de més fons que la resta d'organismes regionals incloent-hi el BID. Per això prefereix que es reactivin les institucions financeres que ja hi ha.

Però els problemes són més polítics que econòmics. A mitjans de maig van sorgir dues posicions sobre el dret a vot que tindrien els integrants del banc. Els ministres d'Economia d'Argentina i Veneçuela volen la igualtat del dret a vot de cada país membre,

mentre que Brasil defensa que hi hagi certa proporcionalitat en funció dels recursos que hi aportí cada país. Els que promouen el vot igualitari argumenten que es tracta d'una clara diferenciació respecte del criteri imposat als organismes internacionals que funcionen sota hegemonia dels països del Nord, com és el cas de l'FMI.

De tota manera sembla predominar la bona voluntat per sobre de les divergències. El president Lula va assegurar que està disposat a superar els obstacles i que el seu país participarà en el banc, tot i que va afegir que encara falta definir si serà un banc per salvar situacions de crisi, com l'FMI, o un soci per impulsar el desenvolupament. Brasil i Argentina treballen en la idea que en els propers quatre anys es pugui crear una moneda única del Mercosur. Aquest 2007 ambdós països començaran a realitzar l'intercanvi bilateral en les seves pròpies monedes.

Una nova arquitectura financera

El document base del Banc del Sud aspira a generar una arquitectura financera que atorgui a la regió més autonomia respecte del mercat internacional de capitals. "Trencar amb el cercle viciós en el finançament a la regió que suposa posar les nostres reserves en bancs del Nord a taxes d'interès que són inferiors a les que ens cobren mitjançant els organismes que controlen a l'hora de fer-nos préstecs", assenyala el document. En suma, el nou banc busca el doble objectiu de desempallegar-se del control dels països del Nord i del mercat de capitals.

D'alguna manera el Banc del Sud forma part dels processos de presa de distància del neoliberalisme que s'està registrant a bona part dels països de la regió, amb intensitats i ritmes diferents. Recordem que al llarg del 2006 tant el Brasil com l'Argentina van complir anticipadament els seus compromisos amb l'FMI i van començar a posar distàncies reals envers aquest organisme. El març passat, els onze països de la Comunitat Sud-americana de Nacions (CSN) es van proposar crear un Fons d'Estabilització Regional com a forma de prevenir atacs especulatius contra les monedes nacionals, amb un fons de 5.000 milions de dòlars. Segons els països membres de la CSN, és una forma d'evitar la dependència de l'FMI en situacions de crisi, creant un mecanisme complementari del Banc del Sud.

No obstant, per tal que el banc aconsegueixi els

seus objectius no només s'haurà d'inscriure en la nova relació de forces regional, sinó combatre els efectes de dues dècades d'obertura econòmica i desregulació. El neoliberalisme no és només una proposta econòmica sinó que abasta tots els aspectes de la societat. Per això el Banc del Sud no es pot limitar a competir amb el BID, el Banc Mundial i la CAF a l'hora de finançar projectes pel desenvolupament, sinó que ha de qüestionar les nocions que conformen el nucli del concepte de desenvolupament tal i com l'entenen aquests organismes.

En primer lloc, treballar en contra del procés de financiació del planeta que és una de les principals característiques del neoliberalisme. En paral·lel, la mena de desenvolupament que s'impulsi ha d'estar vinculat a la sobirania dels pobles i a la integració, que no es poden assentar en el lliure mercat sinó en relacions igualitàries i frateres entre pobles, regions i nacions. Per tant, el finançament de grans obres d'infraestructura, que és un dels principals objectius de tots els bancs a la nostra regió, ha de donar prioritat a un desenvolupament endogen. Fins ara, quan es parla d'infraestructures es pensa en la millor forma de connectar els nostres països amb els mercats globals per col·locar els recursos naturals a disposició de les multinacionals i els mercats dels països del Nord.

En darrer terme, el Banc del Sud pot jugar un paper decisiu a l'hora de restaurar el teixit institucional ferit pel neoliberalisme. Per tal de poder implementar aquest model, els seus principals beneficiaris –grups financers i monopolis– van debilitar i desmantellar els Estats nacionals. Recuperar la capacitat de regulació i control dels Estats de la regió pot ser una de les tasques assignades a la banca regional.

Aquestes són les qüestions que estan en el centre de l'agenda regional. El Banc del Sud no està destinat a un objectiu en ell mateix sinó tan sols una eina per aprofundir els canvis en marxa. Aquesta és la seva principal potencialitat: per això neix i a aquests objectius es subordina. Serà, per tant, un banc diferent: els seus membres no han d'aspirar a fer carrera personal, i els seus fons no estaran destinats a acumular guanys sinó a posar-se al servei de les necessitats dels pobles i dels exclosos.